

VI KLASZTOR ŚW. TERESY W PRZEMYŚLU

1. GENEZA I PRZEBIEG FUNDACJI

O. Andrzej od Jezusa (Brzechwa) (ryc. 42), pierwszy z Polaków karmelita bosy, stał się inicjatorem fundacji przemyskiej. Zasłynął on na ambonach sławniejszych kościołów jako wybitny kaznodzieja. W 1610 r. w Lublinie przemawiał tak wzniosło i rzeczowo, że w kościele brakowało miejsca z powodu licznej frekwencji. Nawet wśród magnatów powstawały sprzeczki o miejsce, które wcześniej zamawiano i chciano wykupić¹. Marcin Krasicki, starosta przemyski, bolanowski, lubomski, kasztelan lwowski i wojewoda podolski (ryc. 41), słuchając w okresie sądów trybunalskich w Lublinie kazania o. Andrzeja, taką sympatią otoczył kaznodzieję, że postanowił ufundować karmelitom bosym klasztor w Przemyślu. Na fundację zaprosił samego o. Andrzeja Brzechwę². Postanowienie swoje zaczął realizować w 1620 r. Początki założenia fundacji przypadają na dzień 13 maja 1620 r.³ O. Euzebiusz od Wszystkich Świętych utrzymuje, że w tym dniu odbyło się poświęcenie nowej kaplicy ku czci św. Teresy od Jezusa, a klasztor wybudował własnym nakładem fundator Marcin Krasicki⁴. Zanim jednak rozpoczęto budowę, trzeba było wykupić odpowiednie place i realności pod klasztor. W tym celu starosta przemyski zawarł kontrakty kupna i sprzedaży w Urzędzie Ziemskim w Przemyślu. Dnia 20 czerwca 1620 r. kupił dom z polem od

¹ Bibl. PAN w Krakowie rps 2336/II. *Liber in quo describuntur fundatio nostri coenobii Lublinensis et aliae res notabiles* k. 5.

² AP 1. *Fasciculus annorum Provinciae Spiritus Sancti Carmelitarum Discalceatorum in regno Poloniae. Vita P. Andreae a Jesu* s. 155.

³ Tamże s. 73.

⁴ *Enchiridion chronologicum Carmelitarum Discalceatorum*. Romae 1737 s. 79. Autor opisu fundacji z pierwszych lat budowy ok. 1628 r. wspomina, że pierwszą mszę św. celebrowano w kaplicy 15.X.1620 r. W 1622 r. karmelici otrzymali dwór Herbutowski, a w następnym roku (1623) fundator Krasicki zapisał klasztorowi sumę 20.000 zł. Arch. Gen. w Rzymie. Sygn. 94 d s. 6—8.

Stanisława Faksiszewskiego i Katarzyny Krzysztofowicz za 130 fl. p.⁵ 24 czerwca nabył następujące realności: dom od Zofii Mazurek za 120 fl.; dom z ogrodem od Piotra i Katarzyny Pellio za 50 fl.; dom z polem od Cecylii Lanii z domu Drewienkówny za 100 fl.; dom z polem od Reginy, żony Stanisława Pielgrzymowicza, za 180 fl.; dom z polem od Jadwigi Pizowicz za 200 fl.⁶ Następne kontrakty zawarł w dniu 17 września 1620 roku. Nabył dom z przyległym ogrodem od Alberta i Krystyny Markowiczów za 60 fl.; dom z ogrodem od Alberta Klamowicza i Alberta Olszowicza za 150 fl. p.; dom z ogrodem od Mikołaja Masiowicza i Agnieszki (żony) za 210 fl. p.⁷ W dniu 5 października 1620 r. przed Aktami Sądu Cywilnego w Przemyślu, wszystkie te nabyte realności fundator zapisuje i oddaje na budowę kościoła i klasztoru oo. karmelitów bosych. Ze strony Zakonu donację tę akceptuje o. Andrzej od Jezusa (Brzechwa), definitor prowincjalny⁸.

W międzyczasie fundator zwrócił się do władzy kościelnej o pozwolenie na zrealizowanie swoich zamiarów. W odpowiedzi na jego prośbę, Jan Węzyk, biskup przemyski, pozwolił Marcinowi Krasickiemu, kasztelanowi lwowskiemu, oraz karmelitom bosym na założenie fundacji i wybudowanie kościoła wraz z klasztorem na zakupionym miejscu (akt wydany w Przemyślu dnia 6.VII.1620 r.)⁹. Po zatwierdzeniu fundacji przez Definitorium Generalne w Rzymie¹⁰ i na mocy upoważnienia od generała Zakonu, o. Jan Maria od św. Józefa (Centurione), prowincjał karmelitów bosych w Polsce, aktem wydanym w Krakowie u św. Michała dnia 20 września 1621 r., zamianował o. Stefana od św. Teresy (Kucharskiego) pierwszym przeorem nowej fundacji w Przemyślu, polecając mu troskę o rozwój i budowę tejże fundacji. Równocześnie postanowił, aby na wybór socjusza na Kapitułę Prowincjalną ojcowie udali się do klasztoru lwowskiego¹¹. Dzięki staraniom podjętym przez o. Stefana Kucharskiego, fundacja doszła do skutku i pięknie się rozwijała. Uprzednio przełożeni jednak z pewnych względów nosili się z zamiarem rezygnacji z fundacji przemyskiej¹². Już w samych początkach karmelici musieli drogo ją okupić, bo aż ceną krwi. W latach 1623 i 1624 miały miejsce

⁵ AKBW 7. *Ex Actis Scabinalibus Prem. Judicium Bann. Necess. Feria 3 in Vigilia S. Joannis Baptistae* k. 139.

⁶ AKBW 7. *Ex Actis Scab. Prem. Judic. Bann. Necess. Sabbatho in Vigilia SS. Petri et Pauli Ap. 1620* k. 125—137.

⁷ *Ex Actis Scabin. Prem. Jud. Bann. Necess. Feria 5 post fest. Exalt. S. Crucis.*

⁸ AKBW 7. *Ex actis Judicii civili Prem. Jud. Bann. Necess. feria 2 in crastino festi S. Francisci Confess.* k. 164.

⁹ Arch. Diecezjalne o.ł. w Przemyślu. *Acta actorum* z lat 1620—1631 fol. 8.

¹⁰ Dokument znajdował się w Archiwum Prowincji, według inwentarza Arch. z 1694 r. k. 17.

¹¹ Archiwum miasta Przemyśla. Sygn. 616. *Kościół i klasztor 1621—1686* k. 5. Akt oryginalny.

¹² *Ozdoba Karmelu*. Konterfekt. T. 4. Kraków 1747 s. 81.

dwa straszne napady Tatarów na Ziemię Przemyską. Spalono i wymordowano kilka miasteczek i wsi¹³. W roku 1624 Kantemir, wódz tatarski, podstąpił pod mury Przemyśla. Radni miasta zebrali się w klasztorze karmelitów bosych, prosząc przełożonego, aby wysłał z delegacją do obozu tatarskiego o. Makarego od Najświętszego Sakramentu (Demeskiego), znającego dobrze język tatarski, w celu pertraktacji i okupu¹⁴. W obozie tatarskim o. Makary poniósł śmierć za wiarę w dniu 4 czerwca 1624 r. Męczeńska krew i świeża mogiła stały się fundamentem fundacji przemyskiej.

2. BUDOWA KOŚCIOŁA I KLASZTORU

O. Andrzej Brzechwa w czasie załatwiania spraw związanych z założeniem klasztoru w Przemyślu zamieszkał w kolegium jezuitów¹⁵. Przyjazne stosunki łączyły go z nimi przez jego rodzonego brata o. Stanisława Brzechwę (1587—1649), jezuitę¹⁶. Pobyt w kolegium Towarzystwa Jezusowego był krótki. O. Andrzej wydzierżawił mieszkanie dla zakonników w dworze Herburtowskim, w pobliżu baszty Kowalskiej, jak zeznaje naoczny świadek Jan Cichodybał, stolarz zatrudniony przy budowie klasztoru: „iż gdy oycowie karmelici co do Przemyśla przyszli odprawowali (ćwiczenia zakonne i nabożeństwa) w Herburtowskim dworze, w izbie środkowej albo salowej; potym nie mając wygody uczynić kazali kościółek z lepionki”¹⁷. Jak utrzymuje o. Euzebiusz od Wszystkich Świętych, otwarcie w dworze Herburtowskim kaplicy pw. św. Teresy nastąpiło 13 maja 1620 r.¹⁸ Przeznaczenie dworu na budowę nowego klasztoru zmusiło zakonników do zmiany mieszkania. Wspomniany przez świadka kościółek „z lepionki” był tymczasową kaplicą na okres budowy klasztoru, mieszczącą się w jednym z zakupionych dworów.

Zakupione przez Krasickiego działki i domy znajdowały się w dzielnicy „Na Wale” przy murze miejskim, między basztą Krawiecką i Kowalską. Nieruchomość okazała się za małą na założenie ogromnej budowy kościoła i klasztoru. Potrzebne były place na gromadzenie materiałów budowlanych i na ogród zakonny. Dlatego karmelici wykupili

¹³ *Kronika diecezji przemyskiej*, czerwiec 1903. Rok III zeszyt 5 s. 225.

¹⁴ *Archivio Generale dei Carmelitani Scalzi Roma*. Plut. 91 c. *Relationes biographicae*. Vita V. P. Maccarii a Ss. Sacramento; *Ozdoba Karmelu*. Konterfekt... Kraków 1747 s. 145.

¹⁵ WAP w Krakowie, oddział na Wawelu. *Teki Schneidera 1301. Gratiae et favores...*

¹⁶ *Polski słownik biograficzny*. T. 3. Kraków 1937 s. 34.

¹⁷ Przysięgły świadek składał zeznanie przed komisją powołaną przez Franciszka Martellego, nuncjusza ap., w 1677 r. do rozstrzygnięcia sporu o drogę między karmelitami i jezuitami. *Teki Schneidera 1301*.

¹⁸ *Enchiridion chronologicum*. Romae 1737 s. 79.

domy i place od sąsiadów. Dnia 4 maja 1624 r. od Sebastiana Czabaikowica nabyli dom za 150 zł¹⁹; 15 czerwca tegoż roku — od Aleksandra i Elżbiety Mirowskich za 105 zł dom położony w pobliżu domu Sebastiana Gąsiorka na Wale²⁰. Dnia 29 lipca 1624 r. Jan Leon Herburta, syn Jana Feliksa Herburta z Fulsztyna, zapisał karmelitom swój dwór Herburrowski (z polem)²¹, w którym na początku mieszkali. Faktycznego przekazania dworu dokonano wcześniej, gdyż na jego miejscu w 1624 roku znajdowały się już fundamenty nowego klasztoru. Dnia 30 kwietnia 1625 r. Gabriel Krownicki i Marucha Radziówna sprzedali karmelitom dom Na Wale za 80 zł²². 14 listopada tegoż roku karmelici nabyli część domu zw. „Nosowskie” od Anny Jarkowej za 150 zł²³. Obszerniejszy grunt przy murze miejskim zakupili w dniu 6 czerwca 1626 r. od Szymona Szczurka za 630 zł²⁴, oraz dom za 120 zł od Alberta Gąsiora 14 marca tegoż roku²⁵. Przez kupno powyższych nieruchomości karmelici stali się prawnymi właścicielami terenu między basztą Kowalską i Krawiecką. Przy pomiarach terenu pod budowę kościoła i klasztoru zabrakło kilku łokci gruntu pod boczną nawę, od strony zachodniej. Teren ten należał do jezuitów. Na prośbę Marcina Krasickiego i karmelitów, jezuita odstąpił część gruntu pod budowę nawy oraz działkę na dojście do kościoła. Za te dwie działki zapłacił jezuitom Krasicki²⁶.

Po dokonaniu niwelacji terenu rozpoczęto gromadzenie materiałów budowlanych. Według relacji jezuitów, w dniu 9 marca 1622 r. karmelici wypożyczyli od nich na pewien czas cegielnię. 7 maja jezuita upoważnili ich do kopania i zwożenia kamieni z gruntów Towarzystwa Jezusowego, a 1 czerwca wypożyczyli 7000 sztuk cegły na budowę²⁷. Zbudowali też karmelici własną cegielnię za murami miasta.

Oficjalnie budowę rozpoczęto w 1623 r. — a najpóźniej na wiosnę 1624 r., ponieważ w grudniu tegoż roku już założone były fundamenty pod kościół i klasztor. Świadczy o tym Albert Łekawski, notariusz i syndyk miasta Przemyśla, który w dniu 3 grudnia 1624 r. w imieniu całego magistratu złożył protest w urzędzie konsystorskim przeciwko jezuitom za przywłaszczenie części gruntu z publicznej ulicy, prowadzącej ku

¹⁹ WAP w Przemyślu. Arch. Akt Dawnych m. Przemyśla. *Juditiosa*. Sygn. 19 s. 36 poz. 34.

²⁰ Tamże s. 37 poz. 35.

²¹ „... aream et curiam in ea extructam, cum omnibus aedificiis, structuris et sepi-mentis...” WAP w Rzeszowie, z siedzibą w Przemyślu. Arch. Akt Dawnych m. Przemyśla. Sygn. 616. *Kościół i klasztor* nr 7.

²² Tamże. *Juditiosa*. Sygn. 19 s. 188 poz. 142.

²³ Tamże s. 256 poz. 193.

²⁴ Tamże s. 945 poz. 685.

²⁵ AKBW 7. *Ex Actorum Consularum Premysl.* s. 143.

²⁶ WAP w Krakowie, oddział na Wawelu. *Teki Schneidera* 1301.

²⁷ Tamże. *Gratiae et favores a patribus Societatis...*

dworowi Herburtowskiemu, „gdzie obecnie położone są fundamenty pod kościół i klasztor oo. karmelitów bosych”²⁸.

Dla ułatwienia i przyspieszenia budowy klasztoru, karmelici zawarli z Radą Miejską Przemyśla korzystną umowę, wciągniętą do akt konsularnych dnia 3 marca 1626 r.²⁹ Miasto pozwoliło konwentowi na wybudowanie furty ze zwodem, nad murem miejskim przy klasztorze, dla zwożenia materiałów budowlanych z cegielni. Furta miała służyć zakonnikom wyłącznie na okres budowy. Ponadto konwent otrzymał prawo użytkowania baszty Kowalskiej. Od strony południowej między murem miejskim a klasztorem biegła ulica. Miasto zgodziło się na zamknięcie tej ulicy dla publiczności, celem zapewnienia zakonnikom ciszy i spokoju. Wybudowano murki poprzeczne od klasztoru do murów miejskich z bramkami przejezdnymi, zamykanymi na klucze. Jedną parę kluczy posiadało miasto dla swego użytku. Klasztor ze swej strony zobowiązał się podnieść i wzmocnić mury obronne, przyległe do jego posesji, oraz podwyższyć basztę Kowalską o dwie lub trzy kondygnacje. Karmelici zdobyli też prawo użytkowania furty jezuickiej³⁰.

Kościół zbudowano według planu o wymiarach większych, wziętego z dwóch wariantów zatwierdzonych dla prowincji polskiej w 1620 r. przez Definitorium Generalne³¹. Budowę kościoła i klasztoru prowadził Ligęski, cechmistrz murarzy w Przemyślu³². Wysoki poziom artyzmu świątyni suponuje udział w budowie wybitnego architekta. Historycy powszechnie przypisują jej autorstwo Galeazzo Appianiemu, zatrudnionemu na zamku w Krasiczynie. Helena Szustakowska, w swej wyczerpującej pracy o kościele karmelitów w Przemyślu, uważa tę atrybucję za hipotezę pozbawioną dokumentacji źródłowej³³.

Z rzemieślników zatrudnionych przy budowie nie znamy żadnego nazwiska, prócz stolarza Jana Cichodybała, który wykonał dębowe schody z ulicy do kościoła³⁴.

Budowa trwała do 1630 r., jak świadczy o tym tablica marmurowa

²⁸ Teki Schneidera 1300.

²⁹ WAP w Rzeszowie, z siedzibą w Przemyślu. Arch. Akt Dawnych m. Przemyśla. *Consularia*. Sygn. 235 s. 541—544; L. Hauser. *Monografia miasta Przemyśla*. Przemyśl 1883 s. 207—211.

³⁰ Tamże. *Consularia* 235 s. 833. Teki Schneidera 1301.

³¹ Bibl. Ossol. rkps. 1877. *Acta primi capituli generalis* s. 82.

³² Nazwisko Ligęskiego znamy dzięki zeznaniom Stanisława Kornika, urzędnika miejskiego w Przemyślu, który jako świadek składał zeznania przed komisją nuncjatorską w 1677 r. Teki Schneidera 1301.

³³ H. Szustakowska. *Kościół Karmelitów Bosych w Przemyślu jako obiekt mecenatu Marcina Krasickiego*. Praca magisterska wykonana w Katedrze Dziejów Kultury Artystycznej pod kierunkiem prof. dra Władysława Tomkiewicza. Warszawa 1967 (maszynopis).

³⁴ Teki Schneidera 1301.

nad portalem wejściowym. W tym też roku kościół miał być konsekrowany. Patronką jego została św. Teresa ³⁵.

Wewnętrzny wystrój i wyposażenie kościoła trwały aż do XVIII w. Dopiero w 1667 r. zbudowano wielki ołtarz marmurowy i założono posadzkę z dębnickiego marmuru ³⁶. W XVIII w. wnętrze otrzymało pełne wyposażenie: późnobarokową ambonę w kształcie łodzi, 5 rokokowych konfesjonałów, dębowe stalle w prezbiterium i 6 bocznych, rokokowych ołtarzy, bogato rzeźbionych i wyłaczanych ³⁷.

Niedługo po ukończeniu budowy kościoła zakończył życie fundator Marcin Krasicki ³⁸. Zmarł 7.IX.1631 r. W przeciwieństwie do ówczesnego zwyczaju, w swoim testamencie zażądał, aby go pochowano w habicie karmelitańskim w podziemiach kościoła Św. Teresy w Przemyśle, bez zewnętrznych splendorów ³⁹. Jego życzenie zostało spełnione ⁴⁰. Był to „człowiek zalet niepospolitych, pełen wielce sympatycznych rysów osobistych, wielki pan w bardzo dostojnym znaczeniu [...] jest najdosłowniejszą postacią ziemi przemyskiej w tym czasie” ⁴¹.

Po śmierci fundatora karmelici na swój koszt ukończyli budowę parterowego klasztoru i murów klauzurowych. Dowodem tego jest wniesiona przez nich w 1636 r. skarga do Konsystorza przemyskiego na jezuitów o zdewastowanie kanału i wodociągu doprowadzającego wodę do cegielni ze źródła na roli „Zorawnik” ⁴². Karmelici używali tego kanału przez 12 lat. Straty oszacowali na 10.000 zł. Odtąd wodę do cegielni trzeba było dowozić. Wynika z tego, że cegielnia dalej funkcjonowała i była potrzebna klasztorowi. Około 1654 r. wybudowano obok prezbiterium po stronie zachodniej zakrystię z magazynem kościelnym, oraz w górnej kondygnacji chór zakonny i preparatorium ⁴³. Klasztor przylegał do kościoła od strony wschodniej. W XVIII w. dobudowano jedno piętro, a w 1845 roku drugie piętro ⁴⁴.

³⁵ J. Federkiewicz. *Kapituła Przemyśla o. ł. W: Kronika Diecezji Przemyskiej*. R. 9: 1909 s. 65; o. Honorat Gil. *Prowincja polska zakonu Karmelitów Bosych w latach 1617—1655* (maszynopis).

³⁶ Wł. Tatarkiewicz. *Czarny marmur w Krakowie*. Kraków 1953 s. 68.

³⁷ WAP w Rzeszowie, z siedzibą w Przemyśle. *Parafia gr. kat. w Przemyśle*. Sygn. 61. *Übergabs Inventarium der Kirchen...* 1784.

³⁸ Marcin Krasicki h. Rogala, syn Stanisława kasztelana przemyskiego i Zórawińskiej h. Korczak, starosta bolemowski (1596), lubomski (1601), przemyski (1616), kasztelan lwowski i wojewoda podolski (1629), ożeniony z Barbarą Tarnowską hr. Rolicz, zmarł bezpotomnie w 1631 r. Zob. K. Niesiecki. *Herbarz polski*. T. 5. Lipsk 1840 s. 358—359.

³⁹ Władysław Łoziński. *Prawem i lewem*. T. 2. Lwów 1913 s. 233—235.

⁴⁰ Teki Schneidera 1301. *Proces karmelitów z jezuitami o drogę*.

⁴¹ Wł. Łoziński, jw. s. 230.

⁴² Arch. Diecezjalne w Przemyśle. *Acta offic.* nr 36 k. 336—338, 341, 422—423; nr 37 k. 157—158.

⁴³ Tamże. *Acta officialatus* nr 42 k. 413, 441—442.

⁴⁴ Krzysztof Wołski. *Przemyśl i okolice*. Przemyśl 1957 s. 43.

Z biegiem lat karmelici powiększali swe majątności w obrębie miasta i poza jego murami. Dnia 24 lipca 1629 r. Zofia Nosówna Buchowska sprzedała klasztorowi swoją część dziedziczną domu zw. „Nosowskie” za 200 zł⁴⁵. W następnym roku (1630) dnia 20 czerwca małżonkowie Albert Chęciński i Katarzyna Buśkówna sprzedali dom Na Wale za 160 zł⁴⁶ o. Stefanowi Kucharskiemu, przeorowi klasztoru. Tenże o. Stefan w dniu 10 kwietnia 1631 r. zakupił dom Na Wale od Andrzeja i Katarzyny Pakoszewskich za 105 zł⁴⁷. Dnia 3 kwietnia 1634 r. klasztor zakupił dom z polem od Zofii Buchowskiej za 200 zł⁴⁸, zaś 11 lutego 1635 r. za 500 zł zakupił znaczniejszą posiadłość z domem od Jana Fredry, sędziego ziemskiego przemyskiego⁴⁹. Nabyte nieruchomości w znacznej części znajdowały się od strony wschodniej domu zakonnego, i weszły w obręb ogrodu klasztorowego. Wszystkie place zajęte na klasztor i kościół zostały uwolnione na sejmie warszawskim (w 1635 r.) od podatków i ciężarów publicznych⁵⁰.

Po stronie zachodniej kościoła znajdował się opuszczony grunt jezuیتów. Potrzebny był on karmelitom na zabezpieczenie kościoła przed ogniem i na plac dla powozów przybywającej na pogrzeby szlachty. Dnia 10 lutego 1676 r. karmelici uzyskali od króla Jana III Sobieskiego przywilej (wydany w Warszawie), mocą którego otrzymali ten grunt na własność. Jezuici jednak — przez dekret sądu asesorskiego z dnia 12 marca 1676 r. — anulowali przywilej królewski karmelitów. Nieporozumienie zakończyło się wzajemną ugodą zawartą w Przemyślu dnia 2 grudnia 1688 r. Rektor kolegium za zgodą o. Thyrsi Gonzalesa, generała Towarzystwa Jezusowego, odstąpił karmelitom za 600 zł grunt przyległy do kościoła od strony zachodniej, ciągnący się od wałów i murów miejskich⁵¹ (wymiary gruntu: 100×40 łokci).

Fundator prawdopodobnie zapisał karmelitom wieś Przedzielnicę, o którą prowadzili proces z Aleksandrem Stanisławem Bełzeckim⁵². W 1688 roku Grzegorz z Siecina Krasicki podarował klasztorowi wioski Hubice i Przedzielnicę. Donację zatwierdził sejm warszawski w 1690 r.⁵³ Obok nieruchomości, drugim źródłem utrzymania zakonników były sumy funduszowe, zapisywane klasztorowi przez dobrodziejów z obliga-

⁴⁵ WAP w Rzeszowie, z siedzibą w Przemyślu. Arch. Akt Dawnych m. Przemyśla. *Juditiosa*. Sygn. 19 s. 768.

⁴⁶ Tamże s. 804 poz. 638.

⁴⁷ Tamże s. 991 poz. 707.

⁴⁸ Tamże s. 1386 poz. 894.

⁴⁹ Tamże s. 1481 poz. 940.

⁵⁰ *Konstytucje seymu warszawskiego za Władysława IV, r. 1635. Volumina legum*. T. 3. Petersburg 1859 s. 416.

⁵¹ *Teki Schneidera* 1300.

⁵² *Teki Schneidera* 1310; Arch. Diec. Przemyskiej. *Acta Actorum* nr 65 k. 22—25.

⁵³ *Konstytucje seymu warszawskiego za Jana III w 1690 r. Volumina legum*. T. 5. Petersburg 1860 s. 380.

cjami mszalnymi. Zachował się do naszych czasów szczegółowy inwentarz dokumentów sum funduszowych klasztoru, sporządzony dnia 27 marca 1771 r. za przełożństwa o. Konstantego Smolnickiego⁵⁴. Na podstawie tego inwentarza dowiadujemy się, że do większych dobrodziejów przemyskiego Karmelu należeli: Jadwiga z Kucharskich Przedwojowska, żona Alberta Aleksandra kasztelana lubaczowskiego (zapisała w 1641 r. 15.000 zł na dobrach Podhajce⁵⁵), Walerian Walawski (zapisał sumę 2.000 zł na swoich dobrach Walewa i Dobrzanka w 1669 r.⁵⁶), Albert Jankwicz (w 1668 r. sumę 2.000 zł na wsi Mięksiz Stary i Nowy⁵⁷), Antoni Korniakt (w 1691 r. sumę 4.000 zł na wsi Żurawica⁵⁸), Stanisław Potocki, starosta halicki i kołomyjski (w 1731 r. sumę 11.000 zł na wsi Sośnica⁵⁹ — suma ta posiadała obligacje mszalne za żonę Marię z Łaszczów Potocką, pochowaną w marmurowym sarkofagu, do dziś zachowanym w podziemiach kościoła Św. Teresy).

Karmelici przemyscy rozwijali działalność apostolską przez szerzenie kultu Matki Bożej Szkaplerznej i św. Józefa. O. Aleksander od Jezusa i Maryi, na życzenie Jerzego Grochowskiego, założył Bractwo Szkaplerzne 27 maja 1659 r. w Sulejowie, a 12 lutego 1661 r. przy kościele Pijarów w Rzeszowie⁶⁰. W 1669 r. za rządów bpa Sarnowskiego karmelici założyli przy swoim kościele Bractwo św. Józefa, które papież Klemens IX obdarzył licznymi odpustami i łaskami⁶¹.

Dnia 2 lipca 1642 r. uchwałą Definitorium Prowincjalnego przeniesiono z Wiśnicza do klasztoru w Przemyślu nowicjat i profesat wraz z przełożonymi⁶². W Wiśniczu zaś utworzono dom studiów. Ok. 1740 r. w klasztorze przemyskim mieściło się Kolegium Filozoficzne dla kleryków. Często też odbywały się tutaj Kapituły Prowincjalne. Tutaj zapadła decyzja (w 1724 r.) utworzenia prowincji litewskiej. Do zasłużonych przełożonych, którzy wydatnie przyczynili się do budowy i wyposażenia klasztoru, należą: o. Stefan Kucharski, o. Felicjan od św. Bartłomieja (Sestilius Veronici, Włoch, przeor w l. 1622—1625), o. Bonawentura Frezer, o. Justyn od św. Teresy (Tomaszewski), o. Sebastian Naromowski⁶³, o. Konstanty od św. Kunegundy (Smolnicki 1769—1772,

⁵⁴ WAP w Rzeszowie, z siedzibą w Przemyślu. Arch. Akt. Dawnych m. Przemyśla, dotyczące oo. karmelitów w Przemyślu 1771—1785. Sygn. 1/8: „*Raptulare summarii documentorum...*”

⁵⁵ Tamże. *Raptulare summarii documentorum...* fasc. 3-us.

⁵⁶ Tamże fasc. 12-us.

⁵⁷ Tamże fasc. 14-us.

⁵⁸ Tamże fasc. 9-us.

⁵⁹ Tamże fasc. 2-us.

⁶⁰ *Kronika diecezji przemyskiej*. Przemyśl 1904 s. 258.

⁶¹ Bibl. Ossol. we Wrocławiu. Dypl. 2537, 2538.

⁶² AKWI 1. *Acta capituli conventus visnicensis* s. 36.

⁶³ AKWC 1. *Liber post mortem vivorum in Domino, in quo continentur vitae et virtutes Fratrum nostrorum, qui in hoc conventu nostro visniovecensi dies suos feliciter obierunt* k. 3.

1777—1778), o. Cherubin od Wniebowzięcia NMP (Brzeszkiewicz, 1772—1775, 1781), o. Wenancjusz od św. Jacka, o. Ambroży od Trójcy Św. (1778—1781) ⁶⁴.

Szczególnie przykrą kartą w dziejach klasztoru były długotrwałe spory i procesy z jezuitami o drogę. Karmelici mieli swój klasztor i place w sąsiedztwie kolegium jezuitów. Jedyne dojście do klasztoru od strony miasta stanowiła droga publiczna od fary do dworu Herburtońskiego. Ta droga stała się przedmiotem wiekowych sporów. W dniu 3 grudnia 1624 r. w Urzędzie Konsystorialnym Przemyśla, Albert Łękowski, notariusz i syndyk miejski, w imieniu całego magistratu i miasta złożył protest przeciw jezuitom, za przywłaszczenie części gruntu miejskiego z publicznej ulicy, prowadzącej w stronę dworu Herburtońskiego, gdzie karmelici zakładali swój klasztor. Notariusz stwierdził, że jezuita bezprawnie zabrali gruntu na trzy łokcie szerokości i 100 długości, przesuwając ogrodzenie z pierwotnego położenia ⁶⁵. Wobec zwężenia ulicy, droga stała się ścieżką, przez co utrudniony został przejazd dla wozów. Przy tej drodze, w pobliżu schodów do kościoła Św. Teresy, jezuita wybudowali stajnię. Ścieki ze stajni wypływały na drogę obrzydzając i utrudniając przejście do kościoła ⁶⁶. Spór zakończył się wzajemną zgodą (19 marca 1625 r.) podpisaną przez prowincjała karmelitów (o. Jan Maria od św. Józefa Centurioni) i jezuitów (ks. Tyszkiewicz). W dwa lata później, 10 maja 1627 r. podpisano drugą umowę, zatwierdzoną przez Achacego Grochowskiego, bpa przemyskiego. Jezuita wyrazili zgodę na wybudowanie muru oporowego dla zabezpieczenia wzgórza karmelitów przed obsuwaniem się ⁶⁷. Ugoda została znów uzupełniona 6 lutego 1628 r. Jezuita ustąpili nieco drogi prowadzącej do klasztoru ⁶⁸. We wszystkich umowach zobowiązywały się strony do wiernego zachowania warunków, unikania sporów na przyszłość i do wzajemnej zgody. Niestety, zobowiązań nie dotrzymywano. Stąd powstawały ponowne konflikty i spory. Karmelici burzyli i przesuwali jezuita ogrodzenia. Jezuita zaś wytrwale stawiali je na nowo. Ponowna umowa zawarta w 1654 r. nie trwała długo. Powodem jej zerwania było unieważnienie przywileju, udzielonego karmelitom przez Jana III Sobieskiego dnia 10 lutego 1676 r., o czym już wyżej wspomniano.

⁶⁴ Spis przełożonych na podstawie akt Kapituł Prowincjalnych. AP 10. *Acta Provinciae S. Spiritus ab anno 1760—1793* s. 1—90, Także AP 27. *Catalogii religiosorum et monialium provinciae Polonae Spiritus Sancti...* z lat 1770 i 1781.

⁶⁵ WAP w Krakowie, oddział na Wawelu. *Teki Schneidera* 1300.

⁶⁶ Archivio Generale. Plut 92. segn. o. *Brevis informatio iniuriarum conventui nostro premisliensi a collegio Soc. Jesu*; *Teki Schneidera* 1301.

⁶⁷ Arch. Diecezjalne w Przemyślu. *Acta offic.* nr 32 k. 436—439. O. Aleksander od Niep. Poczęcia, przeor klasztoru i o. Henryk od św. Józefa aktykowali obie umowy 19 czerwca 1654 r. Por. *Teki Schneidera* 1307.

⁶⁸ *Teki Schneidera* 1305. *Puncta aliqua ex Historia Collegii S. J.*

Spór o drogę wniesiono na wokandę sądu nuncjatorskiego. Z polecenia Franciszka Martellego, nuncjusza ap., do rozpatrzenia sporu i przesłuchania świadków powołana została komisja, w skład której weszli księża kanonicy: Mateusz Gładysz, Szymon Gorkowski, Stanisław Gadomski i Gabriel Zajączkowski, prepozyt kolegiaty w Jarosławiu⁶⁹. Karmelici postawili 24 świadków. Wybrano z nich 12. Jezuici mieli 9 świadków. Świadkowie, po złożeniu przysięgi prawdomówności, składali pojedynczo zeznania przed komisją. Praca komisji trwała od 31 maja do 5 lipca 1677 r. Proces zakończył się wzajemną ugodą obu klasztorów w 1688 r. Ustalono szerokość drogi, jezuici nadto sprzedali karmelitom za 600 zł grunt od strony zachodniej kościoła⁷⁰. Dla utrwalenia tej intercyzy, Definitorium Generalne Karmelitów Bosych w Rzymie, dnia 19 sierpnia 1689 r. pod posłuszeństwem nakazało klasztorowi przemyskiemu wiernie przestrzegać warunków ugody⁷¹. Na dłuższy okres zapanowała zgoda między klasztorami.

W XVIII w. ponowiły się spory o drogę. Dla definitywnego załatwienia spornej sprawy, z ramienia generałów obu zakonów zamianowani zostali komisarze: o. Antoni od Narodzenia Matki Bożej (Krakier), definitory I i wizytator generalny karmelitów bosych, oraz ks. Jerzy Dąbski, delegat Jana Juskiewicza, prowincjała jezuitów. W dniu 21 kwietnia 1730 r. zebrali się na spornym terenie i ustalili dokładnie granice, oznaczając je żelaznymi palikami. Płot jezuitów wyprostowano, cofając go w niektórych częściach o 2 łokcie. Spór został już całkowicie zakończony. Ugodę podpisali komisarze oraz przełożeni obu domów: o. Kazimierz Czyżewski, rektor kolegium jezuitów, i o. Mateusz od św. Eufrozyny (Oporowski), przeor klasztoru karmelitów. Intercyzę zatwierdzili o. Filip od św. Mikołaja (Saulus), gen. karmelitów (8.III.1731) i o. Franciszek Rétz, generał jezuitów (4.II.1731), nakazując klasztorom wierne przestrzeganie wszystkich punktów ugody⁷².

3. OPIS KOŚCIOŁA I KLASZTORU WEDŁUG STANU Z 1784 R.

Podstawą informacji o pierwotnym wyglądzie kościoła i klasztoru jest zachowany inwentarz zdawczo-odbiorczy kościoła z doby kasaty karmelitów bosych w 1784 r.⁷³, a także opis zabudowań klasztoru z tegoż

⁶⁹ Tamże 1301.

⁷⁰ Tamże 1300. Ugodę podpisało 13 karmelitów.

⁷¹ Tamże 1308.

⁷² Archivio Generale. Plut. 92. segn. o. *Przemysł — documenta varia saec. XVII.*

⁷³ WAP w Rzeszowie z siedzibą w Przemyślu. *Akta kapituły grecko-katolickiej w Przemyślu*. Sygn. 61. *Übergabs. Inventarium der Kirchen Gebouden und ad fundum instructum gehörigen Appartement 1784*; Hryhorij Łakota ep. *Dwi priestolni cierkwy pieremyski*. Przemyśl 1937 s. 39 n.

roku⁷⁴ oraz nieliczne przekazy ikonograficzne⁷⁵. Szczegółowej analizy architektury kościoła na tle analogicznych kościołów karmelitańskich dokonała Helena Szustakowska⁷⁶. Poniższy opis zespołu budynków sakralnych ogranicza się do ważniejszych elementów architektury i wewnętrznego wyposażenia.

Kościół i klasztor usytuowany na wzgórzu, w dzielnicy zwanej dawniej Na Wale przy murze miejskim, między basztą Kowalską i Krawiecką, a obecnie przy ul. Szewczenki 1. Od południa przylega do dawnych murów miejskich, od wschodu do ogrodu przy ul. Władycze, od zachodu do placu i zabudowań przy ul. Szewczenki, ze stromym podejściem od północy. Klasztor wraz z kościołem zajmuje powierzchnię 16 a. 20 m², cała zaś posesja z zabudowaniami 54 a. 40 m, nr hip. 56, Whl 250.

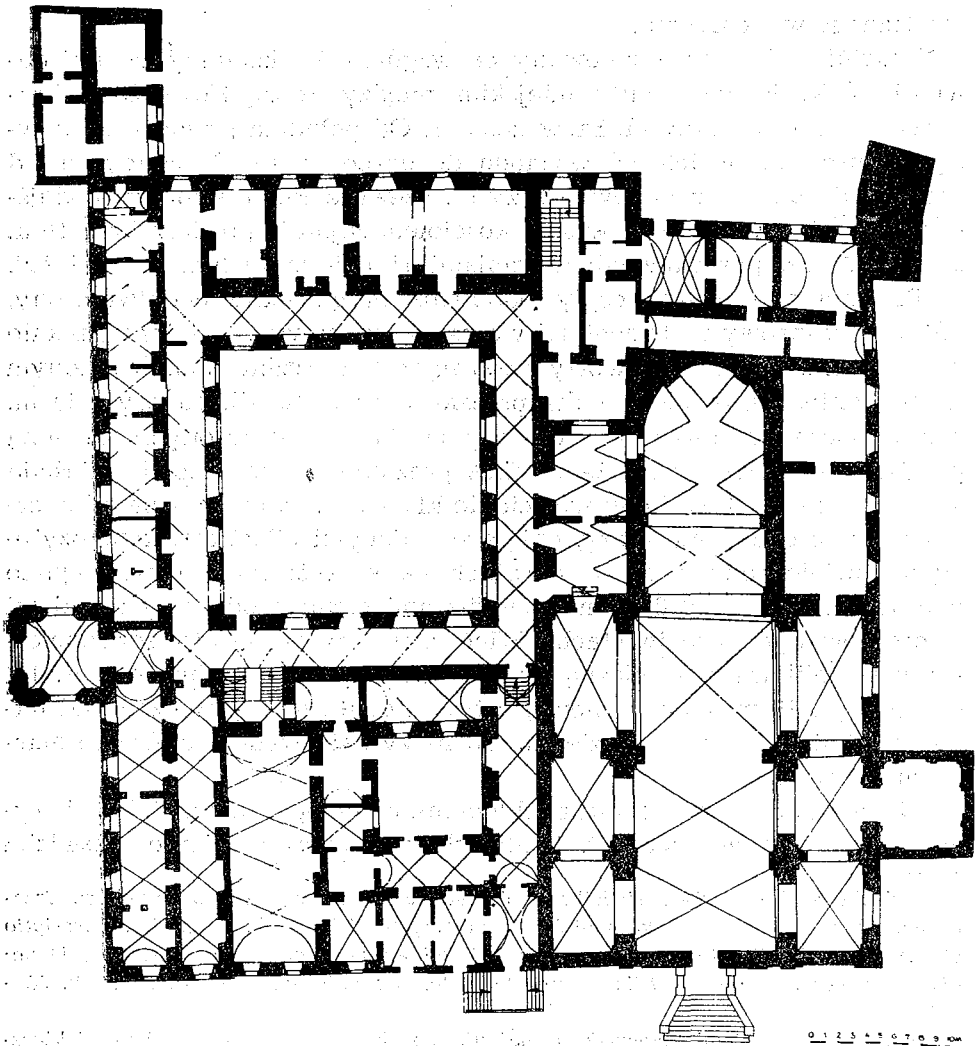
Budynek murowany z cegły i kamienia, otynkowany, podpiwniczony, późnorennesansowy z elementami wczesnobarokowymi. Kościół na planie krzyża łacińskiego, trójnawowy z transeptem, z prezbiterium zwróconym na południe. Nawa główna dwuprzęsłowa szer. 10, dł. 16, wys. 20 m. Nawy boczne zredukowane do rzędów kaplic połączonych ze sobą przejściami. W ich przedłużeniu obok prezbiterium od zachodu mieściła się zakrystia, a od wschodu wejście do klasztoru. Nawę główną od bocznych kaplic oddzielają filary, opięte zdwojonymi pilastrami kompozytowymi, zwielokrotnionymi w narożach na skrzyżowaniu naw. Kaplice boczne (szer. 3, wys. 8 m) między filarami otwarte od nawy arkadami o profilowanych archiwoltach. Wieńczący gzyms bogato rozczłonkowany i profilowany z żelazną kutą balustradą. Prezbiterium o szer. 10, dł. 16, wys. 19 m, trzyprzęsłowe, o trzy stopnie wyżej położone od nawy, zamknięte absydą, oddzielone od nawy balustradą z czarnego marmuru dębnickiego.

Nawa główna i prezbiterium sklepione kolebką z lunetami. Na skrzyżowaniu naw i w bocznych kaplicach krzyżowe sklepienie. Posadzka

⁷⁴ WAP w Rzeszowie z siedzibą w Przemyślu. Archiwum Akt Dawnych m. Przemyśla. Akta dotyczące oo. karmelitów w Przemyślu 1771—1785. Sygn. 1/8. *Descriptio et taxatio aedificii interni status monasterii ad eo pertinentium aedificiorum, immediate pertinentium supplectilium monasterii PP. Carmelitarum Premisliensium* k. 36—41.

⁷⁵ W Muzeum Ziemi Przemyskiej znajdują się obrazy z widokiem kościoła i klasztoru Karmelitów: 1) obraz wotywny nieznanego malarza przedstawiający napad Rakoczego na Przemyśl w 1657 r.; 2) widok miasta od strony Zasania, dzieło nieznanego malarza z 1840 r.; 3) widok miasta na obrazie E. Ingardena z 1853 r. W klasztorze w Czernej znajduje się obraz św. Tekli, malowany przez Mikołaja Tercińskiego w 1768 r., z widokiem kościoła i klasztoru. Również w płaskorzeźbie antepedium ołtarza bocznego z XVIII w. obok św. Onufrego przedstawiono kontury klasztoru i kościoła.

⁷⁶ Kościół Karmelitów Bosych w Przemyślu jako obiekt mecenatu Marcina Krasickiego k. 64—82 (interesująca rekonstrukcja schematu kompozycyjnego); Krzysztof Wolski. *Przemyśl i okolice*. Przemyśl 1957 s. 42—44; *Przemyśl miasto zabytków i kultury*. Wydawnictwo Artystyczno-Graficzne. Kraków 1968 s. 61—62.

11. Przemyśl. Rzut przyziemia kościoła i klasztoru Św. Teresy wg pomiarów z 1950 r.

marmurowa. Okna umieszczone w układzie dwupoziomowym: w bocznych kaplicach półkoliste, w nawie nad belkowaniem w kształcie wydłużonego prostokąta, półkoliście zamknięte. Sklepienia kościoła, podniebia arkad i gurtów pokryte bogatą sztukaterią w postaci figur geometrycznych, wypełnionych dekoracjami, jak rozety, gwiazdy, główki puttów, serca, monogramy Chrystusa i Maryi, liście akantu itd.

Fasada dwukondygnacyjna, bezwieżowa, trójjprzęsłowa, typu *il Gesu*. Rozczłonkowana zdwojonymi pilastrami w kierunku wertykalnym z kapitelami korynckimi i przełamującym się poziomo belkowaniem. Dolna kondygnacja na wysokim cokole, z podwójnymi pilastrami po bokach środkowego przęsła i pojedynczymi w narożach. W bocznych przęsłach głębokie nisze, sklepione półkoliście, z rzeźbami świętych karmelitańskich, zastąpionymi w XIX w. figurami Włodzimierza i Olgi. W środkowym przęsle na osi nawy, w płycinie kamienny portal wejściowy, prostokątny, zamknięty arkadowo, zwieńczony trójkątnym szczytem z kulami na narożach i gołębicą w tympanonie. Portal flankują dwie korynckie kolumnienki, dźwigające belkowanie z półokrągłym przyczółkiem. Ponad arkadą kartusz z herbem Rogala Krasickiego. W polu arkady tablica erekcyjna z czarnego marmuru, zniszczona przy przebudowie kościoła w XIX w. Z polecenia Potockiego, konserwatora przemyskiego, grekokatolicy umieścili obecną tablicę z napisem⁷⁷ odbiegającym od pierwotnego brzmienia⁷⁸. Kondygnacja górna odpowiada szerokością przęsłu środkowemu. Podzielona dwiema parami pilastrów z kapitelami korynckimi z kamienia. Na osi nawy duże okno z półokrągłym naczółkiem. Po bokach spływy z wolutami i kamiennymi obeliskami. Całość fasady zwieńczona trójkątem z krzyżem na miedzianej kuli i obeliskami na narożach. W tympanonie otwór okienny (ryc. 38—39).

Elewację zewnętrzną obiega profilowany gzyms kostkowy. Na trójkątnych szczytach transeptu i prezbiterium metalowe krzyże. Przy absydzie okrągła wieżyczka, nakryta piramidalnym dachem z wejściem na poddasze kościoła. Na skrzyżowaniu transeptu barokowa wieżyczka z latarnią i sygnaturką, pokryta blachą miedzianą. Dachy siodłowe i pulpitarne, również pokryte blachą miedzianą. Przed portalem wejściowym podest ze schodami i kamienną balustradą. Dojście do kościoła (na wprost z nisko położonej ulicy od franciszkanów) po 75 dębowych schodach. Balustrady były murowane, umocnione murami przyporowymi.

Wnętrze kościoła otrzymało pełne wyposażenie i wystrój dopiero w XVIII w. W prezbiterium, usytuowanym o trzy stopnie wyżej od nawy, stał na środku główny ołtarz z czarnego marmuru, wykonany w 1667 r., z bocznymi porteriami. W retabulum między kolumnami duży

⁷⁷ „D.O.M. Martinus de Slecinin Krasiczyn Krasicki, Palatinus Podoliae, Premysl. Bolimov. Lubomil. Capitaneus, Ecclesiam hanc cum conventu PP. Carmelitarum Discalceatorum in honorem B.M. Virginis extruxit. A.D. MDCXXX”.

⁷⁸ Teki Schneidera 1311.

obraz św. Teresy z Avila, patronki kościoła, namalowany w Rzymie w 1670 r. Po bokach dwie złożone statuy aniołów, z których jeden trzymał książki, a drugi serce i spirę. Nad mensą wznosiło się marmurowe tabernakulum z tronem, w kształcie centralnej świątynki, otoczonej kolumnami korynckimi, zwieńczone kopułą. Między kolumnami w płycinach arkadowych statuy aniołów adorujące *Sanctissimum*, z symbolami eucharystycznymi w rękach. Drzwiczki tabernakulum srebrne, z rzeźbą Chrystusa na krzyżu. Mensa marmurowa usytuowana na trzech stopniach.

Prezbiterium od nawy oddziela tralkowa balustrada z marmuru. W narożnikach za balustradą stały olbrzymie kandelabry z marmuru podobne do czerneńskich. Ściany prezbiterium zdobiła polichromia, przedstawiająca sceny z życia (m. in. objawienia) św. Teresy z Avila. Nad ołtarzem złożony herb fundatora. Pod ścianami stały dębowe stalle. Za głównym ołtarzem chór zakonny, którego ściany ozdobiono kompozycjami malarskimi ilustrującymi działalność św. Teresy z okresu reformy zakonu karmelitańskiego.

W kościele oprócz wielkiego ołtarza znajdowało się sześć bocznych, wykonanych w warsztatach snycerskich we Lwowie. Są w nich do tej pory rzeźbione antepedia, zaliczane do lepszych prac reliefowych pracowni Pinzla⁷⁹.

W ramionach transeptu, dużych rozmiarów ołtarze: Matki Bożej i Chrystusa w cierniowej koronie. Ołtarz Matki Bożej z lewej strony. Na dwóch stopniach mensa z rzeźbionym antepedium przedstawiającym scenę zaśnięcia Matki Bożej. Na tle pilastrów i półpilastrów, na wysokich cokołach dwie pary złożonych kolumn z kapitelami, dźwigające belkowanie z półokrągłym przyczółkiem, przerwany w środku. W bogatym zwieńczeniu, w promieniach słońca i wianku puttów — monogram Matki Bożej, podtrzymywany przez rzeźby aniołów. W środku nastawy obraz Madonny z Dzieciątkiem, zakrywany drugim obrazem z wizją św. Szymona Stocka. Poniżej w predelli płaskorzeźba ze sceną Wniebowzięcia NMP. Między kolumnami rzeźby świętych karmelitańskich.

Z prawej strony transeptu tej samej kompozycji i wielkości ołtarz Chrystusa w cierniowej koronie: *Ecce homo*, w ołtarzu drugi obraz — Ukrzyżowany. W zwieńczeniu narzędzia męki. Na antepedium scena Chrystusa w grobie. Między kolumnami 4 rzeźby. W predelli płaskorzeźba Chrystusa wstępującego do nieba.

W XVIII w. po prawej stronie na filarze przy balustradzie znajdował się mały ołtarz Chrystusa przy słupie, z drugim obrazem proroka Elia-sza.

⁷⁹ Janina Hornungowa. *Lwowska plastyka reliefowa XVIII w. „Arkady” 1937* nr 3 s. 117—124.

Z prawej strony ołtarza *Ecce Homo* była kaplica św. Tekli, z drugim obrazem św. Pawła. Ołtarz na podwójnym stopniu, z czterema kolumnami jońskimi na wysokim cokole, dźwigającymi belkowanie z wieńczącym baldachimem. Między kolumnami dwie rzeźby. Na wolutach ramion baldachimu wychylające się putta. W retabulum obraz św. Tekli z widokiem klasztoru przemyskiego, namalowany przez Mikołaja Terelińskiego (z datą 16 marca 1768 r.).⁸⁰ Antepedium przedstawia scenę męczeństwa św. Tekli. W XIX w. po przebudowie ołtarz umieszczony został w nowo wybudowanej kaplicy św. Mikołaja.

Naprzeciw tej kaplicy z lewej strony kościoła znajduje się kaplica św. Józefa. Ołtarz identycznej konstrukcji i kompozycji, jak w kaplicy św. Tekli (oba wykonane w jednym warsztacie snycerskim, prawdopodobnie Stefana Grodzickiego, we Lwowie w 1778 r.). W ołtarzu obraz św. Józefa z Dzieciątkiem Jezus, zakrywany dawniej drugim obrazem: Zaślubin św. Józefa z Najśw. Maryją Panną. Obrazy malowane w Rzymie. Antepedium przedstawia odpoczynek św. Rodziny w drodze do Egiptu (ryc. 40).

Dwa ostatnie ołtarze znajdowały się w kaplicach w pobliżu fasady kościoła. Z prawej strony kaplica z ołtarzem św. Jana od Krzyża. Na dwóch stopniach mensa z rzeźbionym antepedium, przedstawiającym św. Jana od Krzyża w więzieniu, oraz widok klasztoru przemyskiego od strony wschodniej. Nastawa ujęta w dwie pary złożonych kolumn, dźwigających belkowanie z półokrągłym, przerwany przyczółkiem. W zwieńczeniu krzyż w złożonych promieniach. Na gzymsie belkowania rzeźby dwu aniołów ze złożonymi różami w rękach. Obraz św. Jana od Krzyża przykrywano obrazem św. Onufrego.

Z lewej strony kościoła kaplica — z ołtarzem o identycznej konstrukcji i kompozycji — pod wezw. św. Apolonii. Jej obraz (*elegantissima pictura*) przykrywany był obrazem Miłosiernego Chrystusa. Antepedium przedstawia męczeństwo św. Apolonii. Oba ołtarze (św. Apolonii i św. Jana od Krzyża) wykonane zostały w 1780 r.

W bocznych kaplicach znajdowały się, wykonane w 2 poł. XVIII w., dębowe rokokowe konfesjonały. W głównej nawie, w dwóch rzędach stały 24 ławy dębowe. Z lewej strony na filarze ambona oryginalnej konstrukcji, w kształcie łodzi z masztami i żaglami, ze złożonymi rzeźbami śś. Piotra i Pawła, wykonana przez Sebastiana Fesingera.

Na chórze kościelnym małe organy. W kruchcie dwie duże kropielnice z czarnego marmuru dębnickiego.

W prawym ramieniu transeptu wejście do grobowców pod kościołem. Pogrzebano w nich fundatora, zakonników i dobrodziejów klasztoru. W jednym grobowcu pod prezbiterium do obecnej chwili zachował

⁸⁰ Obraz po konserwacji przeprowadzonej w 1966 r. przez Jadwigę Jachimczak, karmelitankę Dz. J., znajduje się obecnie w klasztorze w Czernej.

się duży sarkofag barokowy z czarnego marmuru z herbami „Pilawa” Potockich i „Prawdzic” Łaszców w kartuszu. Obok herbów na kartuszu wyryte inicjały pochowanej w grobowcu: M[aria] z Ł[aszców] P[otocka] H[alicka] K[ołomyjska] S[tarościna]. Maria Łaszcówna, wojewodzianka bełska, wyszła w 1719 r. za Stanisława Potockiego († 1760), starostę halickiego i kołomyjskiego, woj. smoleńskiego. Zmarła w 1731 r. Dnia 28 stycznia 1732 r. ks. Józef Ignacy Lechman SJ głosił kazania⁸¹ na pogrzebie Marii w kościele karmelitów w Przemyślu.

Z lewej strony prezbiterium magazyn kościelny, z prawej dwie zakrystie z kapitułarnym na piętrze. Z kościoła do zakrystii i magazynu prowadzą marmurowe portale, flankowane kolumnami o kompozytowych kapitelach z białego marmuru, dźwigające belkowanie zwieńczone segmentowo z wazonami w szczytach i obeliskami w narożach. Sklepienia i ściany obu zakrystii pokryte polichromią z połowy XVII w. Kompozycje malarskie ujęte w medaliony, kartusze, ozdobione motywami roślinnym (girlandy, festony z maskaronami). Treść dekoracji stanowią sceny figuralne z Pisma św., postacie alegoryczne i symbolika kościelna z zakresu teologii mistycznej oraz sceny z życia św. Teresy. Na sklepieniach zakrystii w centralnych kompozycjach sceny z życia proroków Eliasza i Elizeusza, przywódców duchowych zakonu karmelitańskiego. Pod każdą kompozycją stosowny napis.

Klasztor usytuowany po stronie wschodniej i południowej kościoła, murowany, podpiwniczony, dwupodwórzowy, w kształcie czworoboku, w XVII w. parterowy. Południowe skrzydło przedłużone w kierunku zachodnim za absydę kościoła do baszty Krawieckiej. Piętro dobudowane w XVIII w. W środku czworoboku piękny dziedziniec z krużgankami, z arkadowymi oknami na zewnątrz. Furta klasztorna obok fasady kościoła. Za bramą klauzurową, wokół małego wirydarza, część klasztoru przeznaczona dla gości (*claustrum exterius*). Skrzydło wschodnie posiada wysunięty do ogrodu piękny ryzalit, w którym mieszczą się sale. Na parterze znajdowały się: woskownia, skład, refektarz, kuchnia, pomieszczenie do mycia naczyń, spiżarnia, sala rekreacyjna oraz cele: przeora, prokuratora, lektora, kaznodziei, sekretarza i furtiana, oraz ubikacje. Na piętrze były również cele, także biblioteka, sale, skarbiec, chór zakonny, oratorium, bieliźniarka, ubikacje.

Według opisu klasztoru z 1784 r. znajdowały się w nim 34 cele mieszkalne, z tych 13 zamieszkałych. Wszystkie pomieszczenia nakryte były sklepieniem klasztornym.

Obok kościoła wznosiła się dzwonnica z trzema dzwonami. Jeden z nich umieszczony był na wieżycie kościelnej.

Od strony wschodniej klasztoru rozciągał się ogród w kształcie

⁸¹ „Wieczność szczęśliwa w. herbowego J. W. Łaszców Prawdzica we Lwowie w drukarni Collegium Soc. Jesu” (Estr. XXI s. 369).

kwadratu, o wymiarach 150×150 m. Otoczony był murem i częściowo płotem drewnianym. W ogrodzie znajdowały się zabudowania gospodarcze: drewniany dom dla służby, murowana stajnia, wozownia, murowana słodownia, w której były 2 kotły spiżowe, 7 kadzi dębowych i 20 beczek na piwo, oraz murowana studnia z wiadrami dębowymi.

4. KASATA I PRZEBUDOWA KLASZTORU

Po upadku konfederacji barskiej w 1772 r. nastąpił podział Polski, w którym Galicję przyłączono do Cesarstwa Austriackiego. Dnia 11 września 1772 r. Maria Teresa wydała manifest, wzywając nowych poddanych do posłuszeństwa. Pierwszym zarządcą przyłączonej prowincji był hr. Jan Pergen, z tytułem komisarza królewskiego. Po nim w 1774 r. nastąpił hr. Henryk Auersperg, a od 1780 r. hr. Józef Brigido. Po śmierci Marii Teresy na tronie austriackim zasiadł Józef II w 1780 r. Za jego rządów nastąpiły czasy największego prześladowania Kościoła. Cesarz ten nie respektował żadnej władzy kościelnej. Wszystko zmieniał według swoich własnych zapędów i koncepcji reformatorskich. Dekretem z 1782 r. zlikwidował 160 klasztorów w Niderlandach, 30 w górnej i dolnej Austrii, 64 w Czechach. We wrześniu tegoż roku zniósł zakony żebrzące⁸². Zabronił zakonnikom wszelkich kontaktów ze Stolicą Apostolską i przełożonymi generalnymi. Listem z dnia 27 maja 1783 r. zakazał przełożonym żądania od nowicjuszy składania posłuszeństwa generałom zakonnym. Prowincjałowie zostali zniesieni, a na ich miejsce powołano komisarzy biskupich. Zakony znalazły się w beznadziejnym położeniu. Dnia 9.V.1783 r. Antoni Wacław Betański, bp przemyski, w swym rozporządzeniu wymienia zakonników, których nie wolno przyjąć do żadnego klasztoru z tego powodu, że udali się za kordon albo przybyli spoza niego. Taki los spotkał karmelitów bosych udających się z Warszawy do Lwowa, a stamtąd do Przemyśla. Nie znajdując zamieszkania, wnieśli oni do Kurii Biskupiej skargę i prośbę o możliwość egzystencji w diecezji⁸³. Klasztor przemyski, podobnie jak inne, musiał znosić jarzmo niewoli i gwałtu.

⁸² *Kronika diecezji przemyskiej*. Przemyśl 1905 s. 342.

⁸³ „... Dekretem Najświętszego Majestatu jesteśmy zmuszeni wyjść z kraju, a nie mamy miejsca ani narodu, gdziebyśmy się mogli udać. W Polsce przeszkadza surowy zakaz królewski, aby żaden klasztor ani przełożony jego nie odważył się takiego zakonnika z innych królestw przyjąć, pod karą 2.000 dukatów. Tak więc jesteśmy bez ziemi, bez ojczyzny, bez miejsca stałego, błąkamy się po różnych prowincjach z ciężką [!] dla naszego stanu ujmą i jesteśmy przyprowadzeni do ostatniej rozpaczey (...) przez cały czas naszego pobytu nic nie było w naszych obyczajach naganego, nic w życiu zdrożnego, nic coby się sprzeciwiało woli lub prawom Najświętszego Majestatu, jak to całe zgromadzenie klasztoru przemyskiego poświadczyć może. To zaś szczytem naszej nędzy, że najdroższą ojczyznę, do której z tak wielkiej odległości zdą-

W 1781 r. przybył osobiście do Przemyśla cesarz Józef II. Duchowieństwo kościoła greckokatolickiego przedstawiło mu pilną potrzebę budowy nowej cerkwi katedralnej. Stara była już nie do użytku. Przeznaczono ją na rozbiórkę. Efektem tej audyencji było pismo gubernatora z dnia 21 grudnia 1781 r. do Kurii Biskupiej, w którym przedkłada projekt oddania kościoła pojezuickiego na cerkiew greckokatolicką. W wyniku dyskusji opowiedziano się za utworzeniem cerkwi w klasztorze oo. karmelitów. Gubernator podał powyższy wniosek cesarzowi, który dekretem z dnia 24 kwietnia 1784 r. przeznaczył kościół karmelitów bośych na katedralną cerkiew, a klasztor na rezydencję biskupa i duchowieństwa katedralnego. Hr. Józef Brigido, gubernator, specjalnym reskryptem we Lwowie, dnia 13 maja 1784 (nr 9961), powiadamia Maksymiliana Ryłkę, bpa greckokatolickiego, że cesarz przeznacza na katedralną cerkiew kościół i klasztor karmelitów. Karmelici zaś z rzeczami ruchomymi mają się przenieść do klasztoru w Zagórzu. Wykonanie dekretu i eksmisji zakonników powierzył gubernator urzędowi powiatowemu. W tym celu polecił wyznaczyć komisję i sporządzić dokładny inwentarz kościoła i klasztoru. Przekazanie klasztoru karmelitów wraz z inwentarzem i wyszczególnieniem budynków i pomieszczeń nastąpiło 28 czerwca 1784 r. Zgromadzenie przeprowadziło się do klasztoru w Zagórzu k. Sanoka.

Kościół i klasztor zostały zaakomodowane do kultu i potrzeb duchowieństwa greckokatolickiego. W latach 1795—1801 przeprowadzono w klasztorze częściowy remont pokrycia dachowego i podłóg oraz wybudowano drugie piętro w południowym skrzydle. W kościele zmieniono obraz w wielkim ołtarzu, zamalowano freski. W 1817 r. przebudowano główny ołtarz, a zbudowano ołtarz na 4 drewnianych filarach z kulistym nieboskłonem i złożonymi rzeźbami oraz carskie wrota. W latach 1836—1841 zlikwidowano drewniane schody o 75 stopniach, prowadzące do kościoła. Po zniwelowaniu wzgórza, urządzono do świątyni podejście i podjazd z bocznych stron. W tym czasie wzniesiono też obecną dzwonnice. W 1866 r., na skrzyżowaniu naw, w miejsce barokowej wieżyczki z latarnią wybudowano olbrzymią kopułę bizantyńską, niszcząc pierwotną architekturę kościoła.

Kapitałnego remontu i przebudowy świątyni dokonano w latach 1881—1885 według planów Karola Königa, architekta wiedeńskiego⁸⁴. Architekt ten zaangażował kilka firm wiedeńskich do wykonania prac

zaliśmy, musimy opuścić i musimy udać się na tułaczkę w obce dalekie strony, gdzie nie możemy spodziewać się nawet przyjęcia. Jeden z nas jest kapłanem, inni związani profesją i ślubami". *Akta biskupie z 1783—1784 r.* s. 71—72; *Kronika diecezji przemyskiej*, 1905 r. s. 387.

⁸⁴ Dokumentacja całej przebudowy kościoła znajduje się w WAP w Przemyśle. *Akta kapituły grecko-katolickiej*. Sygn. 89, 92; Hryhorij Łakota ep. *Dwi priestolni cierkwy pieriemyski*. Przemyśl 1937 s. 34—35.

stolarskich, rzeźbiarskich etc. Roboty stolarskie, tj. stalle i ławki wykonała firm Macieja Öberdorfera, a ikonostas, łoże i ołtarz rzeźbiarz Franz Schönthaler. Olejne obrazy do ikonostasu i bocznych ołtarzy malował Andrzej Gröll z Wiednia. Płaskorzeźby na trzech ołtarzach wykonał rzeźbiarz Roch Haas. Stefan Fritz z Wiednia wyłożył ściany kościoła stiukową okładziną. Ścienne malowidła wykonał malarz i dekorator Matzke z Krakowa. Złocenie przeprowadzili Majerski z Przemyśla, Lindner i Jan Wurst z Wiednia. Płyty do prezbiterium, marmurowe kolumny, kapitele i bazy do wielkiego ołtarza za ikonostasem dostarczyła firma A. Taffiego z Wiednia, a inne części do ołtarza — *Societa degli Operarii Scalpelinii* w Trieście. Kamienne roboty były dziełem firmy Majerskiego z Przemyśla, brązownicze — wiedeńskiej firmy Briksa i Andersa; ślusarskie — również wiedeńskiej firmy Rosmanita; murarskie — Teodora Kruka z Przemyśla. Cztery posągi świętych: Cyryla, Metodego, Jana Złotoustego i Włodzimierza Wielkiego przy wejściu do świątyni, wykonał rzeźbiarz lwowski Julian Markowski. Odnowę cerkwi przeprowadzono nakładem 83.012 zł (kor.).

5. REWINDYKACJA KLASZTORU

Kościół św. Teresy służył duchowieństwu greckokatolickiemu za katedrę do końca II wojny światowej. Po wyjeździe duchowieństwa katedralnego z bpem Łakotą na Ukrainę w ramach repatriacji, dnia 24 czerwca 1946 r. dawni właściciele — karmelici — zgłosili swoje prawo do klasztoru. Po otrzymaniu pozwolenia od Franciszka Bardy, bpa przemyskiego i od magistratu miasta, w dniu 1 lipca 1946 r. karmelici weszli w prawne posiadanie klasztoru z kościołem i ogrodem. Pełnomocnikiem prowincjała (o. Józefa Prusa) do przejęcia klasztoru i zarazem przełożonym został zamianowany o. Remigiusz Czech.

W 1952 r. budynek klasztorny zajęty został na internat szkoły laborantów medycznych.

6. WYKAZ ZMARŁYCH ZAKONNIKÓW

POGRZEBANYCH W PODZIEMIACH KOŚCIOŁA ŚW. TERESY

Lp.	Data śmierci	Imię, nazwisko i dane personalne
1	1624	O. Makary od Najśw. Sakramentu (Demeski)
2	29 IV 1640	O. Andrzej od Jezusa (Brzechwa), ur. 28.V.1584, prof. 1603.
3	1641	O. Kazimierz od św. Anny (Piotr Tarnowski)
4	1657	O. Bernard od św. Alberta
5	28 IV 1658	O. Benedykt od św. Jacka, spowiednik karmelitanek w Lublinie

Lp.	Data śmierci	Imię, nazwisko i dane personalne
6	1668	O. Arnold od Poczęcia NMP, przeor
7	1670	O. Krescenty od św. Alberta
8	1672	O. Bazyli od Ducha Świętego
9	1673	O. Justyn od św. Ludwika, przeor
10	1674	O. Józef od Jezusa Maryi
11	1675	O. Franciszek od Matki Bożej Gromnicznej
12	1676	O. Dionizy od Nawiedzenia NMP
13	1677	Br. Jan od Krzyża
14	1678	O. Jan Chrzyciel od św. Stanisława
15	1679	O. Norbert od Zbawiciela
16	1681	O. Kazimierz od Matki Bożej
17	1682	O. Wawrzyniec a S. Maria
18	1684	O. Tyburcjusz od św. Klary
19	1689	O. Bernardyn od Jezusa
20	1689	O. Justyn od św. Bonawentury
21	1690	O. Tomasz od Najśw. Sakramentu
22	1690	O. Maciej od św. Józefa, podprzeor
23	1692	O. Arsen od św. Klemensa (Michał Skorzeski)
24	1692	O. Fulgencjusz od św. Andrzeja
25	1692	O. Klemens od św. Hieronima (Jan Paweł Czyżewski)
26	1692	Br. Albert od Ofiarowania NMP (Kazimierz Gudowicz)
27	1692	O. Julian od Wszystkich Świętych
28	1693	O. Antoni od św. Szymona
29	1693	Br. Kasjan od Poczęcia NMP, donat
30	1693	O. Kasjan od św. Franciszka
31	1694	O. Idzi od św. Jacka, podprzeor
32	1694	O. Tyburcjusz od św. Cecylii
33	1694	Br. Gerard od św. Jakuba, donat
34	1695	Br. Onufry od św. Anny, donat
35	1696	Br. Prokop od Poczęcia NMP, donat
36	1697	O. Filip od Trójcy Świętej
37	1700	O. Celzus od Wniebowstąpienia Pańskiego
38	1700	O. Błażej od św. Eufrozyny
39	1701	O. Abraham od św. Wawrzyńca
40	1702	O. Marek od św. Stanisława
41	5 IV 1702	O. Dionizy od Najśw. Imienia Maryi
42	1703	Br. Kazimierz od św. Michała, donat
43	1704	O. Cherubin od Dzieciątka Jezus
44	1705	Br. Modest od św. Macieja
45	1706	O. Ludwik od św. Teresy
46	1706	O. Elizeusz od Nawiedzenia NMP (Paweł Wykowski)
47	1708	O. Cezary od Trójcy Przenajświętszej
48	1708	O. Krescencjusz od Aniołów
49	1712	O. Hilarion od św. Teresy (Jerzy Wasilewski)
50	1714	O. Seweryn od św. Stanisława (Jan Tymanowicz)
51	1722	Br. Mikołaj od św. Franciszka (Stanisław Sarbicki)
52	1724	O. Erazm od św. Anny
53	1727	Br. Bogusław od Zwiastowania NMP (Piotr Strzelski), kleryk
54	1732	O. Karol Feliks od św. Teresy (Władysław Tomicki)
55	1732	O. Antoni od Narodzenia NMP (Krzysztof Krakier)

Lp.	Data śmierci	Imię, nazwisko i dane personalne
56	1734	Br. Ignacy (Kazimierz Szymanowski), kleryk
57	1734	Br. Onufry od św. Nikodema (Mateusz Jodziewicz), kleryk
58	1737	Br. Ambroży od Niep. Poczęcia NMP
59	1739	O. Marcelian od św. Wawrzyńca (Kasper Będlewski)
60	1741	O. Urban od św. Karola (Jan Kozłowski), przeor
61	1741	O. Seweryn od Oczyszczenia NMP (Krzysztof Słowikowski)
62	1741	Br. Jan od św. Dominika (Jan Łatkiewicz)
63	1751	O. Łukasz od św. Jacka (Augustyn Wierzchoniowski)
64	1756	O. Ryszard od Aniołów (Józef Kozielski)
65	1757	Br. Józef od Narodzenia NMP
66	1758	O. Benedykt od św. Mateusza (Józef Wróblowski)
67	1763	O. Sebald od św. Romana (Jan Onaczekiewicz), przeor
68	1765	O. Korneli od św. Józefa (Józef Karol Dłuski), przeor
69	1770	O. Prosper od św. Teresy (Krzysztof Miesiąciewicz)
70	1771	Br. Roman od św. Wawrzyńca
71	1775	O. Samuel od św. Jacka (Karol Zgliczenski?)
72	1775	O. Alfons od św. Katarzyny
73	1777	Br. Ludwik od Matki Bożej Anielskiej
74	1777	Br. Paweł od św. Feliksa
75	1777	Br. Onufry od św. Wójciecha
76	1779	O. Ambroży od Trójcy Świętej (Antoni Kordaczewski)
77	1781	Br. Stanisław od św. Józefa, oblat
78	1783	O. Jan Chrzyciel od Wniebowzięcia NMP, lat 56
79	1948	O. Jan Kanty od św. Teresy (Alojzy Osierda), lat 70

ANEKSY

1.

Zezwolenie biskupa na założenie klasztoru

Kraków 6 lipca 1620

Jan Wężyk, biskup przemyski, udziela zezwolenia na założenie klasztoru Karmelitów Bosych w Przemyślu.

Or. zaginiony.

Kop. Archiwum Diecezji Przemyskiej o.l. Acta actorum z lat 1620—1632 s. 8.

Actum Cracoviae Anno Domini 1620 die lunae sexta mensis Julii. Joannes Wężyk Dei et Apostolicae Sedis gratia ep[iscopu]s Praemislien[sis], Administrator Abbatiae Mogile[nsis].

Significamus praesentibus litteris nostris quorum interest universis et singulis: quod cum nobis exposuisset Ill[ustrissim]us et Mag[nificu]s D[omi]nus Martinus Krasicki de Krasieczyn, castellanus leopolien[sis], premislien[sis], lubomien[sis] et bole-mien[sis] capitaneus, se Divini cultus animaeque suae salutis studio, monasterium Reverendorum PP. Discalceatorum Ord[inis] Carmelit[arum] in civitate Praemisliensi fundare velle; atque idcirco ea in nostrum tamquam Ordinarii consensum requirere. Nos pium hoc et laudabile ipsius propositum eo quo par est animo complexi, consensum nostrum commemorato Ill[ustrissim]o et Mag[nifico] Do[m]ino castellano leopolien[si] et

dicto Ordini Discalceatorum Carmelitarum praebeamus, monasterium eiusdem ordinis in eadem civitate praemislien[sis] una cum templo erigen[di], aedificandi et extruendi in loco ad id, ab eodem Ill[ustrissi]mo D[omino] castellano ad moenia civitatis emptor, quem tamen consensum erigendi, aedifican[di] et construendi dictum monasterium et templum ea lege et conditione concedimus, ut id fiat sine praeiuditio monasteriorum, aedificiorum et templorum aliorum quorumvis religiosorum civitatem praemislien[sem] incolentium. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo communire iussimus. (—) Joannes Epp. Praemisliensis.

2.

Zapis Marcina Krasickiego

Przemyśl 5 października 1620

Marcin Krasicki, wojewoda podolski, zapisuje nabyte nieruchomości pod budowę kościoła i klasztoru OO. Karmelitów Bosych w Przemyślu.

Or. nieznan.

Kop. Archiwum Prowincji Karmelitów Bosych w Czernej AKBW 7. Kontrakty i zapisy k. 164—165.

Iudicium Necessarium Bannitum feria secunda in crastino festi sancti Francisci confessoris proxima, Anno Domini millesimo sexcentesimo vigesimo, Praemisliae extitit legitime celebratum.

Coram eodem Iudicio Necessario, Bannito, comparent personaliter magnificus Dominus Martinus Krasiczky in Krasiczyn, castellanus leopoliensis, praemisliensis, bolemiensis, lubomiensisque etc. capitaneus, sanus mente et corpore existens, recedendo a terris iuribus iurisdictionibusque suis, quibusvis propriis et foro competente, huic autem Civili Praemisliensi se cum bonis ac successoribus suis omnibus totaliter quoad actum hunc, incorporando et inviscerando, recognovit. Quia bona sua omnia immobilia cum domibus, fundis, areis et hortis, sub iurisdictione Civili Praemisliensi consistentes, emptionis titulo anno praesenti currenti a quibuscumque personis cuiuscumque status, sexus, et conditionis existentium ut pote primum a successoribus Catharinae Czechowa, feria in vigilia sancti Joannis Baptistae; deinde ab honesta Hedvigis Pyzowicowa, et altera honesta Caecilia Vincenta, viduis; Petro Pellione et Catharina coniugum; item Regina honesti scabini Pielgrzymowicz atque Zophia olim Joannis Mazurek, consortibus relictis, sabatho in vigilia sanctorum Petri et Pauli Apostolorum; item ab honesto Nicolao Masiowicz et Agnete coniugibus, item a successoribus Klama atque ab honesto Alberto Marcowicz et Cristina coniugibus, feria quinta post festum Exaltationis S. Crucis proxima, nec non ab generosa Anna de Młodaticze Szkormianka, generosi olim Sta[nisla]i Piotrowsky primarium, ad praesens vero generosi Andreae Gorzechowski, secundarum nuptiarum consorte, sub Iudiciis Necessariis Bannitis, diebus ut superius est specificatum, legitime hic Praemisliae celebratum, acquisita, sibi que competentes et servientes cum omni eorundem bonorum fundorumque supradictorum, iuro, dominio, proprietate, propinquitate, successione, tituloque haereditario, cumque omnibus modis, limitibus, commodis, fructibus, emolumentis, attingentis, pertinentiisque universis, prout unaquaque domus, fundusque cum area et horto, vel etiam sine area et horto se suis in metis, ac limitibus continetur, et prout eadem bona supradictus Magnificus ipsiusque antecessores, pacifice tenebant, habebant et possidebant iisdemque utebantur et utifuebantur, vero perpetuo et irrevocabili donationis titulo, Ordini Carmelitarum Discalceatorum Beatissimae Mariae Virginis de Monte Carmelo, ad construendum monasterium cum ecclesia in praefatis fundis supra specificatis aliosque usus convertentis, dedit, donavit, inscripsit et resi-

gnavit, praesentisque inscriptionis nota, dat, donat, inscribit et resignat, nihil amplius in praememoratis bonis pro se et suis quibusvis successoribus, iuris domini proprietatis, propinquitatis successionis titulique haereditarii et quorumvis usu fructuum relinquum seu excipiendum; verum totum illud in Ordinem Carmelitarum Discalceatorum Beatissimae Mariae Virginis de Monte Carmelo, perpetuo et in aevum transfundendo iamque ex nunc et de facto, dat et concedit realem intromissionem et actualem pacificamque possessionem, cum resignatione iuxta iuris Magdeburgensis cursum, et usumfructuum in eadem bona dantis et conferentis. Inscribendo se et modis de iure firmissimis in omnibus bonis mobilibus et immobilibus habitis et habendis, ubicumque locorum et sub quacumque iurisdictione consistentes, obligan[tes], eidem Ordini pro impetitione quarumvis personarum, toties quoties opus fuerit, nulla praescriptione etiam longissimi temporis in praemissis obstante. Quo vero praemissa maius robur habeant, supradictus magnificus Donator dat et conferet plenam facultatem seniori Domino Scabino pro tunc Iudicio praesidentis inscriptionem praesentem ad Iudicium Expositum Bannitum hic Praemisliae celebrandum transferendi et transportandi. Quae venditio admissa et confirmata est, habere debere vim et robur perpetuae firmitatis, in omnibus ipsius punctis, clausulis et conditionibus de iuris forma. Et ibidem in instantiam coram eodem Iudicio Necessario Bannito, constitutus personaliter religiosus R. P. Andreas a Jesu, Carmelitarum Discalceatorum Ordinis Beatissimae Virginis Mariae de Monte Carmelo, Definitor Provincialis facultate sibi ad hunc actum et effectum a superioribus, legitime concessa, suo ac Religionis suae nominibus supradictam donationem bonorum et fundorum antememoratorum, acceptavit et approbavit.

Vigore cuiusquidem donationis, honorati D. Advocatus et Scabini civitatis Praemisliensis descendendo sigilatim in bona supra recensita facultate sibi a Magnifico Domino Castellano Leopoliensi, Praemisliensi, Bolemoviensi, Lubomiensique etc. Capitaneo, suprafactorum bonorum et fundorum donatorio delata, omnes intromissionis gradus, simul et semel in ea bona et fundum praememorato religioso Patri Fratri Andreae a Jesu, Ordinis Carmelitarum Discalceatorum dederunt et realiter contulerunt observantes iuris solemnitatibus circa intromissionis actus observare solitum. Ex Actis Iudicii Civitatis Praemisliensis rescriptum. (—) Jacobus Matralski Iudicii Civitatis Praemisliensis Notarius".

